

О.А. Боднар, Миколаївський державний аграрний університет

АНАЛІЗ СТАНУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СЕЛА ЯК СКЛАДОВОЇ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

В статті досліджено стан трудових ресурсів села як складової виробничого потенціалу аграрної сфери, здійснено аналіз трудових ресурсів в сільському господарстві, обґрунтована необхідність підвищення ефективності використання трудових ресурсів в Миколаївській області, проаналізовано рівень зайнятості в сільській місцевості.

Вступ. Нагальною потребою будь-якого економічного суб'єкта є раціональне використання обмежених ресурсів, сукупністю яких створюється і оцінюється виробничий потенціал підприємства. Якщо розглядати виробничий потенціал підприємства узагальнено, то він включає: засоби праці, трудові ресурси, технічні ресурси, енергію і інформацію.

На сучасному етапі розвитку наукової думки спостерігається зростання ролі людського фактора у розв'язанні економічних проблем, людського та соціального потенціалу, становлення заснованого на продукуванні й споживанні знання постіндустріального суспільства та виробництво на їхній основі благ, інтелектуалізації використовуваних технологій, що забезпечує різке підвищення продуктивності праці.

Постановка проблеми. Останніми роками на селі спостерігаються негативні тенденції у використанні трудового потенціалу. Участь населення у суспільному виробництві та особистому підсобному господарстві супроводжується низьким рівнем продуктивності праці. А тому питання раціонального використання трудових ресурсів на селі залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання трудових ресурсів є предметом досліджень багатьох науковців. Значний внесок у їх розробку на сучасному етапі внесли українські вчені – Бородіна О.М. [1], Бондаренко О.М. [2], Грішнова О.А. [3], Злупко С.М., Бандур С.І., Радецький

Й.І. [4] та багато інших. Разом з тим низка питань потребують поглибленого дослідження щодо ефективного використання трудових ресурсів села.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в дослідженні особливостей розвитку трудових ресурсів села, аналізі трудових ресурсів в сільському господарстві, та обґрунтування необхідності підвищення ефективності використання трудових ресурсів в Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудові ресурси – частина населення, яка має необхідний фізичний розвиток, розумові здібності та знання для роботи в усіх сферах економічної діяльності. Соціальну суть категорії «трудових ресурсів» становлять люди у певних виробничих умовах, а економічну – робочий час, необхідний для виконання суспільно корисної праці.

Основними проблемами, що характеризують сучасний стан ринку праці загалом та його аграрного сегменту зокрема є:

- надлишкова пропозиція робочої сили та пов'язаний з нею високий рівень безробіття (особливо прихованого);
- переміщення працівників з виробничих галузей;
- відтік кваліфікованої робочої сили;
- зростання масштабів незареєстрованої зайнятості;
- стійке зростання демографічного навантаження;
- невідповідність наявної (фактичної) роботи отриманій освіті та спеціальності, що призводить до декваліфікації, професійної переорієнтації, втрати трудового потенціалу;
- дефіцит молодої робочої сили.

Зайнятість населення та ринок робочої сили виступають одними з головних індикаторів трансформаційних процесів в аграрній економіці, що протягом останнього десятиліття призвело до суттєвого скорочення попиту на робочу силу як безпосередньо в сільській місцевості, так і за її межами.

Внаслідок ринкових трансформацій відбуваються корінні зміни в зайнятості населення, змінюється саме ставлення до поняття гарантії зайнятості, зростає кількість осіб, які не залучені до виробничої діяльності.

Забезпечити зайнятість населення означає забезпечити роботою тих людей, котрі бажають і спроможні працювати. Дослідження питань зайнятості сільського населення Миколаївської області проводились відповідно до вивчення проблем розвитку сільських населених пунктів. Треба зауважити, що за останні 11 років (2000 – 2010 р.р.) кількість зайнятих в сільському господарстві скоротилась на 75,5 тис. осіб. Причому відсоток зайнятих у даній сфері діяльності до загальної кількості зайнятих скоротився за цей період з 76,1 до 22,0 % [5].

Це підтверджує гіпотезу, що до нині сільські регіони суттєво зменшують виробництва всіх видів продукції, а отже збільшується кількість безробітних та погіршується якість життя сільського населення.

Інтенсивне скорочення зайнятості сільського населення в традиційних галузях економіки за місцем проживання та за його межами призвело до зростання, з одного боку, сільського безробіття в усіх його формах, з іншого - збільшення чисельності зайнятих сільських жителів в інших сферах (приватна підприємницька діяльність та праця в особистих приватних підприємствах). Так в 2010 році в сільській місцевості у віці 15-70 років зайнято 67% населення, хоча у міських поселеннях даний показник складає лише 55,5% [5]. Це свідчить про те, що серед сільських жителів частіше зустрічається самозайнятість. В даному випадку до групи працюючих членів сім'ї входять особи, які працюють без оплати на сімейному підприємстві, що очолює родич, який проживає у тому ж особистому господарстві.

Самозайнятість має як позитивні, так і негативні аспекти. Позитивні аспекти полягають у тому, що завдяки самозайнятості створюються нові робочі місця безпосередньо за місцем проживання, стримуються міграційні процеси на селі, оперативно задовольняються потреби споживача. Крім того, самозайнятість сприяє розвитку підприємництва, отриманню стабільних доходів, що в свою чергу підвищує рівень матеріального добробуту населення.

Негативними моментами самозайнятості є неофіційний характер самозайнятості, недостатній рівень регулювання цих процесів, недосконалість

та пасивність державної політики зайнятості на селі.

Одним із основних напрямів державної політики в галузі самозайнятості має бути надання права набувати самозайнятим відкритої організованої регульованої форми [2]. В сучасних умовах для ліквідації безробіття необхідно значно розвинути весь комплекс виконання технологічних операцій на землі та у переробці сільськогосподарської сировини.

Особливістю трудових процесів у агровиробництві є їх тісний взаємозв'язок з функціонуванням матеріально-технічної бази та станом земельно-майнових відносин. Однак одержавши право на землю та майно, селяни фактично позбавлені можливості працювати. Більша частина земельних та майнових прав була передана в оренду. Селянин стає власником та господарем лише у разі створення фермерського господарства або в тому разі, коли відбувається передача земельної частки в оренду сільськогосподарському виробничому кооперативу. Проте, як показав час, створення фермерства не позбавило сільське господарство проблем. Основними перешкодами організації фермерських господарств є недостатні розміри земельної площі, порушення екологічних норм ведення виробництва, економічна залежність від держави, невідповідність системи матеріально-технічного, фінансово-кредитного обслуговування та системи оподаткування потребам і можливостям фермерських господарств, відсутність необхідної виробничої та соціальної інфраструктури, низький рівень освітньо-професійної кваліфікації переважної більшості сучасних фермерів.

На сьогоднішній день аграрний сектор залишається низькооплачуваним. Через це виникає міграційний рух, наслідком якого є втрата кваліфікованих кадрів та і здорової робочої сили на селі.

Не можна не зважати на розподіл сільського населення за віковими групами, оскільки вміння ефективно господарювати більшою мірою притаманне людям середнього та похилого віку, які, крім природних даних і професійних знань, мають виробничі навички і життєвий досвід. Так на 1 січня 2011 року серед жителів сіл осіб працездатного віку було лише 58,1%, старші за працездатний вік 23,9% населення, а 11,6% взагалі старші 70 років [5]. Це говорить про те, що особливу

увагу сьогодні необхідно приділяти підготовці молодих кадрів, оскільки саме в їх руках майбутнє села.. Таким чином, з точки зору оцінки освітнього і професійного рівнів працівників аграрної сфери, основним демографічним орієнтиром при формуванні трудового потенціалу села мають бути особи середнього віку і сільська молодь.

Щоб підвищити рівень продуктивного використання трудових ресурсів села та забезпечити можливість їх розширеного відтворення, необхідна політика, яка передбачатиме стимулювання попиту на робочу силу (насамперед за рахунок розширення малого підприємництва); приведення у відповідність рівня оплати праці з її кількістю та якістю; збалансування попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці (шляхом стимулювання підготовки фахівців у певних галузях відповідно до-прогнозів пропозиції робочих місць у цих галузях); стимулювання гнучких форм зайнятості; розвитку самозайнятості тощо.

Врахування людського чинника у процесі реформування аграрного сектора економіки та формуванні виробничого потенціалу є об'єктивною необхідністю, а його активізація має стати стратегічним напрямом зростання ефективності сільськогосподарських структур незалежно від форм власності на землю та майно.

Висновки. Отже, проблема трудових ресурсів пов'язана передусім з раціональним їх використанням, найповнішим залученням працездатного населення до суспільно корисної праці, що досягається за зростання продуктивних сил, розвитку систем професійної орієнтації, навчання і працевлаштування населення. Держава має активно впливати на процес відтворення трудових ресурсів. Дедалі більшого значення набувають соціальні аспекти: умови праці, гармонійне поєднання участі жінок у суспільній праці з виконанням ними обов'язку материнства, створення умов для усвідомленого вибору професії, особливо молоддю.

Бібліографічний список

1. Бородіна О.М. Людський капітал на селі: наукові основи, стан, проблеми розвитку / О.М. Бородіна – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 277 с.

2. Бондаренко О.М. Совершенствование механизма оплаты труда и обеспечение конкурентоспособности рабочей силы // Формування конкурентоспроможності робочої сили: Зб. наук. пр. Серія «Економіка праці та соціальної сфери» / Ред. кол.: Д.П. Богиня (відп. ред.) / О.М. Бондаренко. – К.: Ін-т екон. - 2003. –160 с.
3. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносина: Підручник. - 3-тє вид., випр. і доп. / О.А. Гріш нова. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2007. - 559 с.
4. Злупко С.М., Радецький Й.І. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні: Навч. посібник / С.М. Злупко, Й.І. Радецький. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. - 192 с.
5. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2010 рік. – Головне управління статистики у Миколаївській області, 2011. – 639 с..

**Е.А. Боднар, Николаевский государственный аграрный университет
АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ СЕЛА КАК
СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА**

В статье исследовано состояние трудовых ресурсов села как составляющей производственного потенциала аграрной сферы, осуществлен анализ трудовых ресурсов в сельском хозяйстве, обоснована необходимость повышения эффективности использования трудовых ресурсов в Николаевской области, выполнен анализ занятости в сельской местности.

**О.А. Bodnar, Mykolayiv State Agrarian University
ANALYSIS OF LABOUR RESOURCES VILLAGE AS COMPONENT
PRODUCTION POTENTIAL**

The article explored the state of human resources of the village as part of the production potential of agriculture, the analysis of labor resources in agriculture, justified the need to increase the efficiency of labor in the Mykolaiv region, the analysis of employment in rural areas.